

Şehrin YeniGün GAZETESİ'NİN ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR Mafızası

CİLT: 2 • SAYI: 21

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

2 EKİM 2020 CUMA

**KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ**

**KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA**

**HÜZÜN DEĞİL
HASAT ZAMANI**

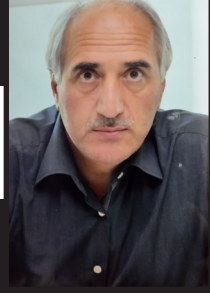
AHMET HİLMİ NALÇACI

Konya'ya gittiğim zaman, Rampalı Çarşı'da bulunan kitapçılara da uğrar, kitaplara göz gezdiririm. Yine böyle bir gezimde, bir kitapçada Emekli İl Halk Kütüphanesi Müdürleri'nden Celalettin Keşmir'in, gazetelere yazdığı yazılardan derlenmiş olan "Konya Yazıları" kitabını aldım. Şehrin Hafızası Dergisi'nin yazarlarından Emekli Edebiyat Profesörü Mustafa Özcan Hocamız, büyük gayretlerle, Celalettin Keşmir'in yazılarını 2004 yılında kitap haline getirmiş, kitabın ön sözünde de; "Celalettin Keşmir'in binlerce yazısı arasından seçtiğimiz bu yazılar, Konya'yı birçok yönüyle tanımamızı sağlamaktadır. Yazılarında Konya'nın pek farkında olmadığımız kültürel mirası ile toplumsal yaşayışını vurgulamıştır," diyerek uzun bir tanıtım yapmıştır.

Celalettin Keşmir, "Nalçacı Ne Yaptı" başlıklı yazısında Ahmet Hilmi Nalçacı'yı şöyle anlatır; "Onun hayat görüşü, meselelere eğilişi ve kavrayışı hiç kimseninkine benzemiyordu... Meselelere eğilişi ve iş görüşü başka idi. Kısacası Nalçacı yeni ve değişik bir insandı. Onun için yadırgamıştık. Nitekim bu halinden önce Konyalı şikâyete başlamıştı. Fakat zaman geçtikçe Nalçacı'nın altınla tartılır değerinde bir kişi olduğu anlaşılıyordu. Göz boyacılığı yoktu. Gelip geçici heveslerle şehrin çıkarlarını har vurup harman savurmuyordu. Kültürü, tecrübesi ve sağduyusu ile her türlü yakınlığa, dostluğa, çıkarılığa meydan vermiyordu. İmar planındaki titizliği ise dillere destan olmuştu. Bu şehrin imar planı adeta onun namusu, şerefi ve her şeyi idi. O türlü koruyor, kim gelirse gelsin, hangi kanaldan tazyik yapılırsa yapılıns dinlemiyordu. İnandığından bildiğinden şaşmıyordu.

İnsanlardan kaçır, gösterişli haline rağmen tuttuğunu koparır, hangi kapının tokmağını kaldırırsa mutlaka bir cevap alırdı. İçeride olduğu gibi, dışarıda da kendisine saygı besletiyordu. Avrupa Mahalli İdareler Kuruluşu'nun değerli, haysiyetli ikinci başkanı idi. İki yıl önce Strasburg 'ta tesadüfen görüşmüştük. O günkü toplantıda Strasburg Üniversitesi Rektörü ve hocalarına karşı çok güzel Fransızca bir konuşma yapmış, Konya'yı beş on cümlede bütün değerleri ile karşındakilerine sevdirmişti. Nalçacı kelimesinin tam anlamı ile aydıncı. Gerçek bir aydıncı bulunması gereken uzak görüşlülük, cesaret, karakter sağlamlığı gibi

ŞABAN KUMCU

özelliklerin hepsini taşıyordu. Gururlu, gösterişli ve kibirli biriymiş gibi dururdu. Kendisini bilmeyenler, tanımayanlar için... Gerçekten de Nalçacı, "krallar önden gider", kuralınca bir yaşantı içindeydi. Makam arabasında onu bir başkası ile gören olmamıştır. Her şeyde, her yerde yalnızdı ve tek başınaydı...

Gerçekten Konya'da en az tenkide, zorluğa ve huzursuzluğa uğrayan Belediye Başkanı Nalçacı'dır. O gülmez konuşmaz haliyle Konya Basını'nın dostu olmuştur. "Nuh deyip, peygamber demeyişi" haliyle muhalif, muvafık bütün belediye meclis üyelerini kendi tarafına çekmiş ve her işini, her hizmetini üstelik alkışlatmıştır da... Nalçacı bir Konya idi. Doğu ve batı kültürüyle kendisini yoğurmuş, yepyeni bir insan yapmıştı.

"Sakindi, ciddi, kararlıydı. Devamlı hassas, devamlı düşünceliydi. Sözüün kıymetini bilirdi, vara yoğa konuşmazdı, sesli gülmez, ancak gülümserdi. Beğenilmek için kelam kesmezdi. Delikanlıdan ne anlarsanız, o delikanlıydı. İkbâl için, dünya için minneti yoktu..."

Ahmet Hilmi Nalçacı; 1925 yılında Konya, Meram'da doğmuş, Konya Lisesi ve Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirmiştir. Çeşitli ilçelerde kaymakamlık görevi yapmış, Konya'da Devlet Su İşleri 4. Bölge Amirliği görevi sürdürürken, Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nde Fransızca derslerine girmiştir. Babasının teşviki ile Türk Tasavvuf Musikisi'ne çok büyük ilgi duymuş, küçük yaşlarda Mevlevî terbiyesi almış, Mevlevî adap ve erkânına göre yetişmiştir. Küçük yaşlarda neyzenlerden ney üfleme dersleri almış, iyi bir neyzen olmuştur. 14 Aralık 1969 günü Ankara'dan Konya'ya dönerken Gölbaşı yakınlarında, geçirdiği trafik kazasında 44 yaşında vefat etmiştir. Sultan Selim Camii'nde kılınan öğle namazından sonra Hacı Fettah'taki aile mezarlığına defnedilmiştir. Ahmet Hilmi Nalçacı'nın cenaze namazında büyük bir kalabalık oluşmuştu. Konya'ya büyük hizmetleri dokunan "şehir emininin" ruhuna Fatih'a gönderiyoruz.

HAZANİSTAN

Bir yaz rüyası daha biterken dem, hazan-
dan bahsetme demine geldi. Havalardan
yazdan kalma türkülerini terennüm
ededursun gecelerin yavaş yavaş serinleyişi,
aniden esen rüzgârın insanın içini bir garip
ürpertiş anlatmaya yetiyor sonbaharın sessiz
sedasız gelişini...

Yakında zaman zaman yürüyüş yaptığınızı
parkta ilk yağmur damlası alınınıza damlar, za-
mansız bir esinti dalında sararmış bir yaprağı
yüzünüze doğru savurursa o vakit anlarsınız
yazın taşı tarağı çoktan toplayıp g(y)ittiğini...

Sonbahar, eskilerin tabiriyle köhne bahar
deyince muhayyilemi biraz gerilere, çocukluk
yıllarına doğru işlettiğimde aklıma ilk gelen
okulların açılması oldu. Okul hazırlıkları, ön-
lük, forma, pantolon, gömlek, hırka, çorap,
ayakkabı vs alış veriş; seneye de giyer diye her
zaman bir iki beden büyüğü alınan kıyafetler-
de paça boyu ayarlama, kısaltma, daraltma ça-
bası, eğer büyükten küçüğe kalmışsa tadilat...
Anacığımın elinden iğne iplik düşmezdi. Yazın
son haftalarında artan iş yüküne -malum ya
turşu, kurutma, salça ve bilumum kış hazırlığı
bu mevsimin şairidir- bir de bizim okul
işlerinin angaryası eklenince zavallı kadınca-
ğız akşamdan bir köşede kıvrılır kalırdı. Hiç
bitmeyen bir mesaiydi onunki. Babam "ben
akşama kadar çalışıyorum" deyip akşamları
televizyonun karşısında dinlenip rahatlamayı
kendine en büyük hak görürken anam akşam
yemeği, bulaşıklar ardından çay servisi hemen
arkasından meyve derken ancak uykuya tes-
lim olduğu zamanlarda dinlenme lüksüne ka-
vuşabilirdi.

Sonbahar... Gözlerimin önünde beliriveren
bir resim; kırmızı bir kamyon, üzerinde eşya-

FATMA
TUTAK

lar. Şoför mahalinde şoförün yanında babam,
annem kasada eşyaların üzerinde biz çocuklar.
Yarı güle yarı ağlaya yine bir kamyonun üze-
rinde çıkıp gittiğimiz şehrimize kesin dönüş
yapıyoruz. Hava oldukça sıcak... Az gidince
Torosların arasında Toroslar gibi kıvrılan da-
racık yollara vuruyor kamyon. Mis gibi içneli
çam kokuları arasında bu kez biraz serinliyor
hava. Fakat rampa çıkarken, bitmek bilmeyen
virajları dönerken kamyon öyle yavaşlıyor öyle
yavaşlıyor ki koşarak değil yürüterek bile ge-
çebilirmişim gibi geliyor bana ama söylersem
ağabeylerim dalga geçer diye ağzımı açmıyo-
rum.

Virajlar, bitmeyen, sonu gelmeyen; insanın
yüreğini ağzına getiren, içini bulandıran bu
yılankavi kıvrımları kıvrılan kocaman kam-
yonun ön tekerleğinde gözüm. Ya o daracık
yolda dönmeye çalışırken uçuruma, boşluğa
kayıverirse diye çok korkuyorum. Bazen viraja
yaklaşırken gözlerimi kapatıp zihnimi başka
şeyler düşünmeye zorluyorum. Bu korku yet-
mezmiş gibi bir de karşıdan gelen araçlar var.
Tek araçlık yoldan nasıl olur da iki aracın ge-
çişine izin verirler anlayamıyorum. Karşıdan
arabalar gelirken de kapatıyorum gözlerimi.
Yolu düşünmediğim zamanlarda denizi düşü-
nüyorum. Kim bilir bir daha ne zaman görebile-
ceğim? Denizi, kumsalı, zakkum ağaçlarını,
kıpırmızı toprağı, delik deşik beyaz taşları ve
o taşların üzerinde kayar gibi ilerleyen keten-
keleleri, içneli çam ormanlarını...

İÇİNDEKİLER

• AHMET HİLMİ NALÇACI

• ŞABAN KUMCU

• HAZANİSTAN

• FATMA TUTAK

• KONYA HALKEVİ'NİN

• DİL ÇALIŞMALARINDAN BİR KESİT

• MUSTAFA ÖZCAN

• GÜNEŞİM

• TAYYAR YILDIRIM

• ASLI BERLİN'DE KOPYASI KONYA'DA...

• PROF. DR. HÜSEYİN MUŞMAL

• DİNLENDİK KÖYÜNDE KİŞİ

• HAZIRLIKLARI

• ANUŞ GÖKÇE

• HEMSÂYE

• BÜŞRA YEŞİLBAĞ

Saatler sonra yol düzeliş genişliyor. Eski kamyon hızını artırıyor. Bununla beraber sabahki neşeli güneş busbulanık gökyüzünde görünmez oluveriyor. Yağmur mu yağacak acaba diye gökyüzüne bakıyorum; 1 ih, ortalarda kara bulutlar yok. Yalnızca her yeri kaplayan bu anlamsız grilik! Bitki örtüsü de değişti. Yemyeşil, günraha ormanlarla kaplı dağların yerini tepeleri cascavlak dahası çırıçlıcak; dökülmüş dişler gibi aralıklı dağlar alıyor. Arasında uzanan göz alabildiğine geniş araziler ve yeri göğü kaplayan gri, sarı, kahverengi... Her yerde katılığın kuru luğun "az"lığın "kıt"lığın türküsi. Yağmur az, güneş az, yeşil az, su az; belki de bu sebeplerden yüzlerdeki gülümseme az...

Akdeniz hazanla hüzinlenmez. Zira hazan mevsimi onun tüm ağaçlarını soyup soğana çeviremez. Akdenizde kışın gelmekte olduğunu delice esen rüzgârların dalgalandırdığı denizden ve sıklaşan yağmurlardan anlarsınız. Delicesine yağın yağmurun ardından güneş kısa süreli de olsa gülümsemeyi ihmal etmez.

Bozkır ise sonbaharı iliklerinde hisseder. Tabiat orada bir yıllık döngüsünü tamamlarken tüm çağlarını sindire sindire yaşar. Doğar, önce çocuk sonra genç olur, serpilir yetişkin olur, hazana erer ihtiyar olur; toprağa düşünce üzerini ilkin kuru yapıklar örter ardından kar... Aylar boyu semayı kaplayan griliğin ardından güneşin nazlı ışıklarını sağmasını çok beklersiniz. Beklemek evet sihirli sözcük bu sanırım. Bozkırda beklemeyi öğrenirsiniz; sabretmeyi. Baharı beklersiniz; yazı, güneşli günleri... Tohum eker yağmuru beklersiniz sonra tohumun yeşermesini, büyümesini, olgunlaşmasını, erginleşmesini... Bekleye bekleye siz de büyür, olgunlaşır, erginleşirsiniz. Her geçen yıl bozkırın çatlamış kuru toprağına öykünür cildiniz. Zamanla bükülen beliniz acı acı haykırır bir gözünüzün toprağı bakmakta olduğunu...

Annemle babamın bu kupkuru, çıplak dağların çevrelediği gri coğrafyaya dönmek için neden o kadar ısrar ettiklerini bugün bile tam

olarak anlamış değilim. Zira şimdiye kadar yazın nemli, yapış yapış, bunaltıcı sıcağın kavrulmaması dışında hanesine yazacak artı bulamıyorum. Denizsiz yerde niye yerleşir insan? O yıllarda zihnimi en çok meşgul eden sorulardan biri buydu. Alışılmışlık, yerlilik, oralı olmak ve oralı insanların içinde bulunmanın verdiği güven; benimsenmek, benimsemek... Sanırım onları bu topraklara döndüren şey adına sıla denen, memleket denen; ekmeğini yemiş suyunu içmişliğin ömür boyu ödenmeyecek gönül borcu... Yoksa çekilir çile değil bozkırın çilesi.

Sonbahar dedik köhne bahar, tabiatın uykuya çekilmeye hazırlandığı, gönülsüz açan çiçeklerin zamansız solduğu, yağmuru can vermeyen aksine öldüren, rüzgârı asık suratlı, hırçın, güneşi kandırıcı güz mevsimi sonların son senfonisini seslendirirken bağrında sakladığı milyonla tohumu uyutan ve nevbahara hazırlayan bir kucaktır da aslında. O kara kışı toprağın müşfik sinesinde dinlenerek ve dahi demlenerek geçiren tohum ilkbaharın hayat veren çisiltileriyle yepyeni bir başlangıca merhaba diyecektir böylelikle.

Sonbahar bir son değil sürekli dönen bir devranın olmazsa olmaz bir parçası. Eğer ilkbaharı çocukluk ve ilk gençliğe; yazı olgunluk, erginlik çağına benzetirsek güz insanın dinginlik zamanlarına rast gelir ki kıştan önce ki son ve belki de en verimli çağdır bu. Hasat zamanı, ektiğini biçme ve biçtiğinin birazını paylaşma, paylaşarak çoğaltma birazını gelecek hasatlar için saklama zamanı da denilebilir. Kış gelip toprağı boylu boyunca uzanmadan evvelki son virajdır. Ya virajı döner genişliğe ulaşırsınız ya da virajı alamayıp savrulan bahtsızlar arasında bulursunuz kendinizi...

Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem baharın görmüşüz

Biz neşâtın da gamın da rüzgârın görmüşüz.

Nabi

(Biz bu dünya başının hem hazanını hem baharını görmüşüz, biz sevincin de kederin de zamanını görmüşüz.)

88. Dil Bayramı Münasebetiyle: KONYA HALKEVİ'NİN DİL ÇALIŞMALARINDAN BİR KESİT

**MUSTAFA
ÖZCAN**

GİRİŞ

Bilindiği gibi Türk Dili Tetkik Cemiyeti 12 Eylül 1932'de kurulmuştur. Daha sonra yani 1936'da Türk Dil Kurumu ismini almıştır. Birinci Türk Dil Kurultayı 26 Eylül -6 Ekim 1932 tarihlerinde yapılmıştır. Büyük Atatürk'ün talimatıyla Birinci Türk Dil Kurultayı'nın açılış günü, her yıl "Dil Bayramı" olarak kutlanmaktadır. Bu yazıda 88 yıldan beri kutladığımız bu Dil Bayramı vesilesiyle Konya Halkevi'ndeki dil çalışmalarından bir kesit verilerek Türkçemize yapılan katkıdan bahsedilecektir.

Halkevleri ilkin 14 yerde birden 19 Şubat 1932'de faaliyete geçmiştir. Konya Halkevi de ilk açılan halkevlerindendir. Görkemli bir açılış töreni olmuştur. Türk Dili Tetkik Cemiyeti ile bu kurumun ortak yanlarından birisi de Türkçeye hizmet etmek, Türkçenin gelişmesini, kelimelerinin derlenip yazılı dile geçirilmesini ve konuşma dilinin her alana hâkim kılınmasını sağlamaktır. Halkevlerinin dokuz ana kolundan birisi Dil, Edebiyat ve Tarih Kolu'dur. Özellikle bu kolun çalışmalarının odak merkezini Türk dilinin gelişmesini temin etmek oluşturmaktadır. Bu yüzden Halkevleri, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ne ve kongrelerine üyeler gönderir, onların yayınlarından yararlanır; Türkçe ile ilgili her gelişmeden haberdar olur.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin çalışma yöntemleri arasında Halkevleri ile işbirliği halinde halkın ağzında yaşayan ve unutulmuş kelimeleri kullanma sahasına taşımak ve Türkçenin geniş bir sözlüğünün hazırlanmasına katkıda bulunmak vardır. Bu yönden Halkevleri kendisine birinci derecede katkıda bulunan kurumların başında gelmektedir. Konya Halkevi de kurulduğu tarihten itibaren Türk dili ile ilgili her faaliyette yer almış ve 26 Eylül tarihinin bayram kabul edilmesinden sonra Türk Dil Bayramını her yıl kutlamıştır. Türk dili üzerine geniş kapsamlı çalışmalar yapan/yaptıran Konya Halkevi'nin, burada, sadece derleme faaliyetlerinden bir kesit verilecektir.

Konya Halkevi'nin Derleme Çalışmalarına Dair Bilgiler

Öncelikle Konya Halkevinin kuruluşun-

dan itibaren bu yolda yaptığı çalışmalara nasıl dâhil olduğunu anlatmak gerekmektedir:

Gerçekten de Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulunca hemen bilimsel faaliyetlere başlamış, bu arada yurt içinde kurduğu söz derleme heyetleri vasıtasıyla Derleme Sözlüğü için harekete geçmiştir.

Konya'da bu heyete "Vilayet Söz Derleme Heyeti" adı verilmiş ve heyet şu kişilerden oluşmuştur: Reis: Vali Vehbi Efendi. Azalar; Kolordu Kumandanı Cemil Cahit Paşa, Belediye Reisi Şevki Bey, Maarif Müdürü Hasip Bey, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürü Halit Bey, Lise Müdürü Süleyman Bey, Kız Muallim Mektebi Müdürü Lütfi Bey, Orta Mektep Müdürü Nazif Bey, Sanat Mektebi Müdürü M. Ali Bey, Kız Muallim Mektebi Edebiyat Muallimi Hicri Bey, Halkevi Reisi Ferit Bey, Meclis-i Umumi başasından Faik Bey, Muallim Atıf Bey, Başmuallim Necati Bey, Başmuallim Zeki Bey.

Konya Vilâyeti Söz Derleme Merkez Heyeti, 1933 senesi Kânun-ı Sâni'sinin 21 inci Cumartesi günü saat 15.00'de adı yukarıda yazılı kişilerin huzuruyla Vilâyet makamında ve Vali Beyin başkanlığı altında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır:

1-Halkevi bulunan vilâyetlerde Halkevinin Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Vilâyet Merkez Heyeti'nin yerini tutacağı Dil Kurultayı nizamnamesinin on ikinci ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti merkez heyeti azasının vilâyet söz derleme merkezi heyeti aza-yı tabiiyyesinden bulunacağı söz derleme talimatnamesinin ikinci maddesi "muktezası"ndan bulunmasına binnaen Konya Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesinin vilâyet söz derleme merkez heyetine dâhil olması lazım geldiği tespit edilmiştir. Bu suretle azası artan vilâyet söz derleme merkez heyeti, aşağıdaki gibi iş bölümü yapmak suretiyle şu komitelere ayrılmıştır:

Tetkik ve Tasnif Komitesi: Vali Vehbi Beyefendi, Maarif Vekâleti Müfettişi Ali Rıza Bey, Maarif Müdürü Hasip Bey, Kız Muallim Mektebi Müdürü M. Lütfi Bey, Kız Muallim Mektebi Edebiyat Muallimi Hicri Bey. Bu komite Maarif Müdürlüğü'nde çalışacaktır.

Söz Derleme Komitesi: Yeryüzü, Yer Tabakaları Şubesi: Kolordu Kumandanı Cemil Cahit Paşa, Halkevi Reisi Ferit Bey, Askeri Orta Mektep Müdürü Naci Bey, Meclis-i Umumi azasından Faik Bey, Erkek Muallim Mektebi Coğrafya Muallimi Celâl Bey. Bu komite Kolordu'da çalışacaktır.

Söz Derleme Komitesi: Gök, Hava, İklim, Takvim Şubesi: Belediye Dairesi'nde çalışacak olan bu komitede şu kişiler görevlendirilmiştir: Belediye Reisi Şevki Bey, Lise Müdürü Süleyman Bey, Erkek Muallim Mektebi Müdürü Zeki Bey, Kız Muallim Mektebi Muallimi Ö. Lütfi Bey, Muallim Atif Bey.

Söz Derleme Komitesi Nebat ve Hayvanat Şubesi: Ziraat Müdürü Hamdi Bey, Ziraat Mektebi Müdürü Galip Bey, Muallim Yaşar Bey, Orta Mektep muallimlerinden Ziya Bey, Başmuallim Necati Bey. Bu heyet, Ziraat Müdürlüğü'nde çalışacaktır.

Söz Derleme Komitesi İnsan Şubesi: Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürü Halit Bey, Mektepler Sıhhat Müfettişi Tahir Bey, Lise Doktoru Faik Bey, Mücadele Doktoru Tevfik Halil Bey, Sanatlar Mektebi Doktoru Refik Ahmet Bey. Bunlar ise Sıhhat Müdürlüğü'nde çalışacaktır.

Söz Derleme Komitesi Maddi Yaşayış Varsıtaları Şubesi: Bu komite Sanatlar Mektebinde çalışacaktır. Sanat Mektebi Müdürü M. Ali Bey, Orta Mektep Müdürü Nazif Bey, Sanatlar Mektebi muallimlerinden Hüsnü Bey, Sanatlar Mektebi muallimlerinden Mehmet Asaf Bey, Köprübaşı Mektebi Başmuallimi Zeki Bey.

2-Komiteler, dil işleriyle meşgul olanların ihtisas ve yardımlarından istifade edeceklerdir.¹

Vilâyet Söz Derleme Heyeti sık sık toplanarak yapılan çalışmaların değerlendirmiş ve bir toplantısında da şu kararları almıştır:

1-Söz Derleme Kılavuzu'nun Devlet matbaasından celbi

2-Evvelden beri söz derleme işleriyle uğra-

şan Muallim Hicri, Muallim Ferit, Muallim Zeki, Muallim Atif, Muallim Arif, Muallim A. Necati ve Meclis-i Umumi azasından Faik Bey, müze memurlarından Hayri Beylerin ve bu yolda çalışan kişilerin derleme işlerine bağlanılmaları

3)Bütün söz derleme şubeleriyle, vazife alanlara, faaliyete geçmelerinin bildirilmesi

4)Kılavuzla defter geldikten sonra heyetin toplantıya çağırılması.

Bu arada Vilâyet Encümeni kâtiplerinden Hamit Bey, söz derleme kâtipliğine tayin edilmiştir. Heyet 19 İkinci Kânun 1933 Perşembe günü yeniden toplanacaktır.²

Türk Dilini Tetkik Cemiyeti de, Vilâyet Söz Derleme Heyetlerinin çalışmalarını kolaylaştırmak üzere Türk Dili Tetkik Cemiyeti merkez heyetince hazırlanan esasları tespit etmiş ve vilâyetlere göndermiştir.³

Öte yandan Vilâyet Derleme Heyeti faaliyetlerini sürdürmektedir. Söz derleyiciler bine yakın fiş göndermişlerdir. Yine Kız Muallim Mektebi Edebiyat Öğretmeni Hicri Beyin, gök, hava, iklim ve takvim ile ilgili 46 fiş gönderdiği bildirilmiştir.⁴ Mekteplerdeki Söz Derleme Heyetleri de durmaksızın çalışmaya devam etmişlerdir. Şubatin ilk haftasına kadar toplam 532 kelimenin derlendiği görülmüştür. Yine Söz Derleme Tetkik Heyeti, 9 Şubat 1933 Perşembe günü, Maarif Müdürlüğü'nde toplanmış, gönderilen fişleri incelemiştir. Heyetin bu tarihten sonra her gün toplanması kararlaştırılmıştır.⁵ Gerçekten söz derleme tasnif ve tetkik heyeti toplantılarına devam etmiş, ilçelerden ve okullardan gelen fişler sık sık gözden geçirilmiştir. Vilâyet Söz Derleme Heyetinin 16 Şubat 1933 Perşembe günü öğleden sonra tekrar toplanacağı açıklanmıştır.⁶

Bir süre sonra dil ile ilgili birçok fiş, aralıksız gelmeye başlamıştır. Öyle ki kısa sürede bunların sayıları binleri bulmuştur. Ocaklardan, mekteplerden ve diğer yerlerden Söz Derleme Heyetine Mart 1933 başına kadar 6000 fiş gelmiş ve fişlerin ayrılması ve gözden geçirilmesi de aralıksız sürdürülmüştür İşler bittikten sonra bu fişlerin dosyalanıp Türk Dili Tetkik Cemiyetine gönderileceği duyurulmuştur.⁷

¹ "Vilâyet Söz Derleme Heyeti", Babalık, Sayı:4086, 25 İkinci kânun 1933, s.2

² "Söz Derleme Heyetinin Aldığı Kararlar", Babalık, Sayı. 4062, 18 ikinci kânun 1933, s.2

³ "Kısa Kısa Haberler", Babalık, Sayı.4064, 19 İkinci kânun 1933, s.3

⁴ "Kısa Haberler", Babalık, Sayı: 4075, 5 Şubat 1933, s.3

⁵ "Söz Derleme". Babalık, Sayı.4080, 10 Şubat 1933, s.2

⁶ "Kısa Haberler", Babalık, Sayı: 4083, 14 Şubat 1933, s.2

⁷ "Derleme", Babalık, Sayı: 4097, 2 Mart 1933, s.2

Dil inklâbı gündün güne ilerler. Her gün on, on beş Arapça, Farsça kelimenin karşılıkları bulunur. Bu çalışmada hiç şüphe yok ki Konya'nın da payı vardır. Gelen bir mektup da buna pek güzel bir delil sayılmalıdır. Konya'nın yetiştirdiği dilci bir milletvekili olan Naim Hazım Bey'den Halkevi, Dil, Edebiyat ve Tarih Komitesi Başkanlığına gelen mektupta dil anketinde kelimelere bulunan karşılıkların Türk Dili Tetkik Cemiyetince en iyi görülenlerden olduğu bildirilmiştir.⁸

Dil konusundaki çalışmalara gazeteler de destek verirler. Derlenen fişlerden ve dil anketlerine katılanlardan sık sık bahsedilir. Söz gelişi Karaman, Ermenek, Hadım mıntakası ilköğretim müfettişi Velittin Bey'in bu mıntukadaki derlediği öz lehçelerle dil anketine karşılık olarak bulduğu kelimeleri *Babalık* gazetesi 13 Temmuz 1933 tarihinden itibaren yayımlamaya başlamıştır.⁹

Söz Derleme Heyetinin, 20 İkinci Kânun 1933 tarihinde Konya Valisinin başkanlığı altında toplandığı ve bazı kararlar aldığı bildirilmiştir.¹⁰ Gazetenin aynı günkü nüshasında şöyle bir haber göze çarpmaktadır: "Söz Derleme faaliyetinin başlangıcından bugüne kadar gelen fişler 7648'i bulmuştur. Bütün ocaklarda devamlı ve hararetle bir çalışma vardır."¹¹

Bu söz derleme çalışmaları zamanla Halkevi'nin en başta gelen görevleri arasında değerlendirilmiştir. Bununla yetinilmemiş, her yıl 26 Eylül tarihinde Dil Bayramı kutlamaları yapılmıştır. Kutlamaların son derece eğitici, bilgilendirici ve coşkulu olmasına çalışıldığı bilinmektedir.

Konya Halkevi dil işlerini çok önemsemiş ve giderek genişletmiş, kapsamlı hale getirmiştir. Toplanmış bulunan Üçüncü Dil Kurultayı münasebetiyle Konya'nın dil mücadelesindeki yerini göstermek için, şehirdeki dil işlerini takip eden ve yöneten Halkevinin Dil, Edebiyat ve Tarih Komitesi eski başkanı Mesut Koman'la bir konuşma yapılmıştır. Mesut Koman, rakam ve an zikrederek aşağıdaki bilgileri vermiştir:

"1- İlimizden (30 bin)e yakın söz derleme fişi toplanmıştır. Bunlar, o zamanlar, Kültür Bakanlığı baş ispekteri Ali Rıza, Kız Öğretmen Okulu Direktörü Mustafa Lütfi, Edebiyat Öğretmeni Hicri Göncel'in elinden geçerek irdelenmiş, incelenmiş ve bunlardan mükerrer görülenleri alınmıştır. (On bin) e yakın Konya söz derleme kurulunca merkez kuruluna gönderilmiştir. Ve bu suretle dil derleme işinde Konya ikinci gelmiştir.

Mesut Koman'a göre gönül Konya derlemesinden ve yurdun birçok yerlerinden toplanan binlerce öz Türkçe sözün büyük Türk sözlüğüne esas olacak dokümanlar arasında bulunmasını istemektedir.

2-Türk Dili merkez kurulunun açmış olduğu Arapça ve Farsça sözlere karşılık anketi üzerinde bulunan ve kabul olunan karşılıklar telgrafla alınır alınmaz geç vakitlere kadar üzerinde çalışılarak bulunan ve kabul olunan karşılıklar günü gününe merkeze gönderilmiştir ki, bunların tutarı da 1310'dur. Dil Kurulu merkez üyelerinden olup anket karşılıklarını inceleyen Konya Milletvekili Naim Hazım Onat, gönderdiği bir mektupta, her yandan gönderilen karşılıklar içinde Konya'nınkilerin en iyilerinden olduğunu yazmıştır.

3-O zamanlar Cumhuriyet Genel Savamamı bulunan Ahmet Şükrü de dilimize girmemiş olan 2400 Türkçe lûgat toplayarak merkez dil kuruluna gönderilmiştir.

4-Ferit Uğur'la orta mektep öğretmenlerinden Vehbi, Coğrafya ve Meteoroloji istalahlarının karşılıklarını da Kültür Bakanlığına göndermişlerdir.

5-Eski Evkaf Direktörü Hayri'nin, en evvel taramış olduğu Çağatayca Kur'an tercümesinden çıkarılan Türkçe sözleri, Hicri Göncel, halk dilinde yaşamakta olan benzerleriyle üreterek 3000'e yakın kelimeyi birbiriyle karşılaştırarak dosyalar halinde Atatürk'e sunmuştur. Bu araştırmaları yüce Atamız çok beğenmiş, verdiği değeri birkaç kez bildirmişlerdir.

6-Dil Merkez Kurulu birkaç eserin taramasını da Hicri Göncel'e vermiştir ki, bunların başında Amasyalı Ahmed'in İskendernamesi vardır. Bu eserlerden de 5000'i mütecevaz fiş çıkarılmış, merkeze gönderilmiştir. Yine bu arkadaşın "Türkçe Tipler", "Kemal'in Kökeni" adlı dil tetkikleri basılmış ve bu yolda gazete ve mecmualarda yazılarla öz Türkçe şiirleri çıkmıştır.

7- Eski öğretmenlerimizden Abdullah Atıf Tüzüner de uzun emekler vererek Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Luğâtü't-Türk'ünü alfabe sırasıyla dilimize çevirmiştir.

8- O zamanlar Argıthanı başmuallimi bulunan Gaffar Totaysalgar, 500'ü mütecevaz sözü resimleriyle tespit ederek merkeze göndermiştir ki, oraca bunlara hususî bir ceme-kân yapılmış ve kendilerine kurumun dergisiyle teşekkür edilmiştir.

⁸ "Konya Halkevinin Bulduğu Karşılıklar En İyi Görülenlerdendir", *Babalık*, Sayı: 4139, 26 Nisan 1933, s.2

⁹ "Dil Anketi Karşılıklar", *Babalık*, Sayı: 4194, 12 Temmuz 1933, s.2

¹⁰ "Kısa Haberler", *Babalık*, Sayı:4109, 16 Mart 1933, s.2

¹¹ "Derleme", *Babalık*, Sayı: 4109, 16 Mart 1933, s.2

Halkevine bağlı arkadaşların dil üzerindeki çalışmalarından kısaca bahsettim. Şimdi de gerek söz derleme fişleri, gerekse yukarıda saydığımız işlere ilişkin olarak çalışan, bugün İzmir Kültür Direktörü Ali Rıza, İsmet İnönü Enstitüsünden Mustafa Lütfi, Konya Halkevi eski reisi Ferit Uğur, öğretmen Mehmet Emin ve Zeki, ilkokul öğretmenlerinden Necati, Rüstem, Zeki, Velittin, Gaffar Totaysalgar, Abdürrahim, Sıraç Aydın ile PTT'den Tahir Kurşun'un sürekli ve değerli emekleri geçmiştir. İlimiz namına, kendilerini her zaman saygı ve değerle anmak borcumuzdur.

Esasen, Halkevi, Dil, Edebiyat, Tarih Komitesi üyelerinin dil üzerindeki çalışmaları CHP Genel Sekreterliğince de takdire şayan görülmüş ve komite bu faaliyetinden ötürü tebrik edilmiştir.¹²

Söz derleme çalışmalarına ilişkin Kazım Dilcimen'in **Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi** Şubat-Mart 1944 tarihli, 64-65 sayısındaki "Söz Derleme Dergisi ve Konya" başlıklı yazısında bir hayli bilgi vardır. Buna göre Anadolu halkı arasında yaşayan Türkçe kelimeleri toplama teşebbüsü ilk önce 1920 de başlamıştır. 1928 de yeni Türk alfabesi kabul edildiği zaman "Dil Encümeni" buna devam etmek istemişse de 1931 de "Encümen" kaldırıldığı için bunu sürdürmek mümkün olmamıştır. 1933 'te bütün Türkiye'de halk ağızından derleme işine girilmiş, o yıl içinde 125.988 fiş, Türk Dil Kurumu Merkezi'nde toplanmıştır. Sonradan gönderilen diğer fişlerle yurt içinde ve dışında gazetelerde çıkan halk sözleri ve birtakım dilseverlerin gönderdikleri fişler, Dil Encümeni'nden kalmış olanlarla birlikte bu sayı 153.504 e çıkmıştır. Türk Dil Kurumu, bu fişleri yeniden düzenleyerek, halktan aldığını halka ve dil bilginlerine takdim etmiş, neticede ilki 1939, ikinci cildi 1941 yıllarında "Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi" adlı yayınlar gerçekleştirilmiştir. Bu iki cilt, "K" harfiyle başlayan kelimelerin sonuna kadar olanları kapsamaktadır. Her iki kitap 1019 sahifedir, 24.000 kadar öz Türkçe kelimeyi içine almaktadır.

Kazım Dilcimen, bu bilgilerin yanında vilâyetlerden gönderilen fişlerle ilgili sayılardan da bahsetmiş, İstanbul ve Ankara'dan sonra en çok fişin Konya'dan gittiğini (7719 fiş) bildirmiştir. Yani Türk diline bu yönden katkı ve hizmette bulunan iller içinde Konya üçüncülüğü almıştır. Ayrıca Konya'dan özel fiş doldurup gönderenler

de vardır. Bunlardan Konya'da öğretmen ve halkıyatçı M. Zeki'nin 1753, yine Konya'da Belekler Köyü öğretmeni İbrahim Aczi'nin 629 fiş gönderdikleri belirtilmiştir.(s.20-22).

SONUÇ

Halkevleri içinde Konya Halkevinin çok önemli bir yeri ve şöhreti vardır. Bunu çok ciddi çalışmalar, büyük emekler sayesinde gerçekleştirmiştir. Yaptığı yayınlar, her yerde aranmış, çıkardığı **Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi** her zaman başvurulacak kaynaklar arasında zikredilmiştir. Tarih, dil, edebiyat ve diğer kültür sahalarında çalışmalarını mutlaka görülmesi gereken kaynaklardan birisi sayılmıştır.

Bu başanda Türk Dili Tetkik Cemiyeti ile sıkı bir iş birliğinin de payı vardır. Nitekim Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumi Kâtipliği de Konya Halkevi Reisliğine aşağıdaki mektupla teşekkür etmiştir:

Muhterem Efendim,

Cemiyetimizin Konya merkezinin teşekkülünü, azalarının isimlerini ve başladıkları çalışmayı bildiren 12.3.1933 tarih ve 65 sayılı mektubunuzu aldım.

Umumi merkez heyetince Konya merkezinin teşekkülü tasdik edilmiş ve çalışma yolu uygun görülmüştür. Bunu bildirirken merkezimize çalışmalarında muvaffakiyetler diler ve saygılarımı takdim ederim efendim."¹³

Halkevi aynı zamanda Dil Bayramı'na büyük bir ciddiyetle hazırlanmış, anma programları yapmış ve bu anma programlarında gerçekten bilgili, kültürlü insanlar konuşmuşlardır. Ocak dergisinden ve Babalık gazetesinden bu yana zaman zaman sürdürülen derleme birikiminden yararlanmış; bu sahada şevkle, istekle çalışılmıştır.

O yıllardaki gazeteler gözden geçirilirse bu işe ne kadar heyecanlı sarıldıkları ve gayret gösterdikleri kolayca anlaşılacaktır. Yine bu çalışmaların sadece Konya Halkevinin ilgili komitesiyle sınırlı kalmadığı, reisinden yayın komitesine kadar herkesin birlikte hareket ettiği bilinmelidir. Bu yüzden Konya, Türkiye genelinde İstanbul ve Ankara'dan sonra en yoğun çalışmaların yapıldığı üçüncü il konumuna gelmiştir. Türk dilinin yaşaması, gelişmesi, düzgün kullanılması ve milli bilincin uyanması yönündeki katkılardan dolayı, Konya Halkevi ve onunla birlikte yahut ayrı çalışan herkes, teşekkür ve saygıyı fazlasıyla hak etmiştir.

12 "Konya'nın Dil İşlerindeki Yeri: Söz Derleme İşinde İlimiz İkinci Geldi", Yeni Ses, Sayı: 343, 26 Ağustos 1936, s.1

13 "Mektup", Babalık, 4123, 2 Nisan 1933, s.2

GÜNEŞİM

Epeydir, yaşam odamın penceresinden içeri girip önce yüzümü aydınlatan ve yavaş yavaş içimi ısıtan; parlak, tertemiz her daim gülmeyen güneşim, bir müddettir selamı sabahı kesti benden.

Bana, bütün güzelliklerini, nimetlerini cömertçe sunan, dolaylı ya da dolaysız faydalar sağlayan, karşılığında hiçbir maddi ya da manevi menfaat talep etmeyen, sadece vermeye, paylaşmaya kurgulanmış, kıymetini bilelim ya da bilmeyelim, ömrümüz boyunca bir kez dahi teşekkür edelim ya da etmeyelim, şifa kaynağı olmaktan, sürekli olarak vermekten geri durmayan, yüksünmeyen, küsmeyen, her anım benimle dopdoludur, vaktimin beşi Güneşim...

Yediğim meyveye tat, içtiğim suya lezzet, aldığım nefese kaynak, tenimin parlaklığına ilaç, gözlerimin ferine güç, bumumun kokusuna râyihâ, kanımın sıcaklığına ateş, kemiklerime ilik, gönlüme sürürüm, gözlerimin yaşı Güneşim...

Uzak diyarların yaşam koşullarından haber, deli akan çağlayanlardan uğultu, durgun sularından ıslaklık, okyanuslardan hırçınlık, buzullardan serinlik, uçsuz bucaksız çöllerden sıcaklık, masmavi denizlerden derinlik, gömediğim, bilmediğim heybetli dağlardan alçak gönüllülük, yorulmadan, bezmeden bana güzellikler taşı Güneşim!

Dünyanın her bir köşesinde hüküm süren farklı yaşam şartlarından, yoksulluklardan, zen-

TAYYAR
YILDIRIM

ginliklerden, yaşama sevinçlerinden, heveslerden, bıkkınlıklardan, nefretlerden, acımasızlıklardan, çocuksu tertemiz yüreklerden, buna mukabil taşlaşmış yüreklerden, gözünü kan bürümüş vampirlerden, gözüne kestirdiği her coğrafyada yaşayanları sömürmeye yemin etmiş, güya medeniyet zırhları içinde elleri kalıçlı, süngülü, bombalı, mermili, silahlı, katilliklerden, hepsinden haberdar olan derterimin eşi Güneşim...

Tüm evrende; canlı ya da cansız, hareketli ya da hareketsiz, küçük ya da büyük, kamaşık ya da sade, kalabalık ya da yalnız, konuşkan ya da suskun, çalışkan ya da tembel, gökyüzünde ya da yer yüzünde ne kadar nesne varsa hepsinin kusursuz olarak resimlerini çizen, bizlere görsel şenlikler sunan, ressamların ressamı, başı Güneşim...

Bağların ve bahçelerin, börtü ve böceklerin, çiğdem ve çiçeklerin, ağaçların, milyonlarca nebatatın, hayvanatın ve insanların can suyu, akciğeri, gıdası, ekmeği, aşısı Güneşim...

Batışına üzgün, doğuşuna meftun, yokluğunda sarar içimi bir huşu Güneşim.

ACZİMİN
GİRYESİAhmet
Sevgi

HER ŞEY İNSAN İÇİN

*İnsana hizmet için her şey pervâne misâli döner,
İnsan nesli tükense semâvât ve arzın nûru söner.
(Ahmet Sevgi)*

Bir masal bir efsane, hikâyesi bitmeyen uçsuz bucaksız bir yolculuğun yolcusu, bir Anka Kuşu Güneşim...

Yıldızların şahı, zamanın padişahı, yolda kalmışlara rehber, kervanların güzergâhı, hedefi, mihenk taşı Güneşim...

Yaz senin, bahar senin, gösterirsin bazen de güzü, kışı Güneşim.

"Milyonlarcası var" diyorlar. "Siz sanıyor musunuz ki evren sadece bir güneşten müteşekkil?" Belki de her gün doğuşunu izlediğimiz güneş aynı güneş değil. Bizleri uykuya daldırıp, gözlerimizden arada bir kaybolup giden güneş, belki de bir başkasıyla nöbet değiştirip başka âlemlere göçüyor. Belki de bugün doğan güneş ilk güneşimin eşi Güneşim.

Seni sitemlerime muhatap edebilmem için deminden beri şahsına düzdüğüm övgülerden rehavete kapılma sakın. Her gün doğduktan bir müddet sonra, batışınla cezalandırdığın yetmezmiş gibi bazen de bulutların ardına gizlenip gözlerden kaybolup gitmene kızmadığımı söylersem yalan olur. Nazın kime ya da kızgınlığın neden? Bu da yetmiyormuş gibi yeryüzünden soğurduğun suları üstümüze boca etmenin âlemi ne? Deminden beri övgü dolu sözlerime nazire yaparcasına azametini göstermenin evimizi barkımızı yakıp yıkmaktan zevk mi alıyorsun? Yakıp kavurduğun topraktan özür dilercesine ya da insanlara duyduğun husumetini göstere göstere afatını üzerimize salıvermenin ne lüzumu var?

Birkaç haftadır pencereden içeri girmeyişinin ardında gizlediğin sebebin nedir? Aylardır hep aynı dağın arkasından yükselirken sırf bana görünmek için kestirmeden doğup batışının özel bir anlamı mı var? Neden ışıklarına alışkın gözlerimi hasret bıraktın ışıklarına? Sen, sen olsaydın eğer, en derin uykularımı, senin yüzü suyun hürmetine terk ettiğim günlerin hatırmına bari uzaklaşmazdın benden. Nasıl bir yürek taşıyorsun ki merhametin, şefkatin dillere destan olmuşken bu hasletlerini kullanmaktan vazgeçiyorsun? Yoksa benim bilmediğim yeni güzelliklere mi yelken açtın? Yoksa adaletin ve merhametinden evrendeki tüm yaratıkları eşit yararlandıma amacın mı var, benim bilmediğim, benim düşünemediğim?

Sebebin her ne ise, amacın hangi yana sürüklemişse seni, ne olur fazla bekletme, geç bırakma pencereme ışıklarını... Ne olursun, sensiz mecalsiz kalan dizlerimin dermanını tez gönder, vücuduma yeniden neşter vuracak olan gıdalarından mahrum eyleme beni.

Bak, öznesi sen olan cümlelerin içinde insa-

noğlu ne övgüler düzmüş senin için? Sana olan sevgilerinden nasıl da bahsetmişler?

"Şefkat ve merhamette Güneş gibi ol!" diyerek insanlara senin üzerinden merhameti, şefkati öğütlemiş Hz. Mevlana.

"Gökyüzü güneş olsa, sensiz karanlıktayım" diyerek seni örnek verip senden daha fazla ışık yayacak alternatifler bulmaya çalışmış Ümit Yaşar Oğuzcan.

Yine benzer bir şekilde; "sen bir gece gelsen ve güneş hiç doğmasa" demiş Sezai Karakoç.

Bak seni olduğundan daha da büyüterek nasıl da övgülere mazhar etmiş Balawatski? "Eğer güneş olamıyorsan, mütevazı bir gezegen ol."

"Bir çölün ortasında hiçbir kimse, güneşin erdemlerinden bahsetmez" diyerek bu sözleriyle de sahip olduklarımızın kıymetini bilmemiz bakımından, bizlere büyük bir ders vermiş oluyor Mehmet Murat İldan.

Gel, mahcup etme onları...

Bir şiirimle veda edeyim ve gönlünü alayım yine de...

GÜNEŞ IŞIĞI

Dağların ardından vurur şavkını,
Buluşur toprakla güneş ışığı.
Geceye nazire, hem de arkadaşı,
Oluşur toprakla güneş ışığı.

Herkes uykusunda, odur yol alan,
Her daim her yerde aydınlık olan...
İşte gerçek budur, başkası yalan,
Çalışır toprakla güneş ışığı.

Karşılık beklemez, vermektir özü.
Bütün âlemlerin biricik gözü...
Ana şefkatiyle kucaklar bizi,
Gülüşür toprakla güneş ışığı.

Kimimiz şikâyet ederiz ondan,
Kimimiz afiyet dileriz ondan.
Tarlaya bereket bekleriz ondan
Alışır toprakla güneş ışığı.

Hem suya ulaşır, hem de havaya.
Sıcak bir sevgi, huzur yuvaya...
Dağları yeşertip, verir ovaya;
Doluşur toprakla güneş ışığı.

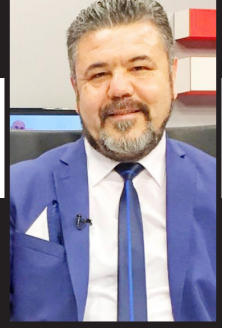
Gazabı çetindir, taşlar da erir,
Dinlenmez hiç bir an yürür de yürür.
Sakınmaz kimseden, verdikçe verir
Bölüşür toprakla güneş ışığı.

ASLI BERLİN'DE KOPYASI KONYA'DA...

...Müzeye giriş yaptığımızda sağ bölümde müze gezisi sırasında çeşitli dillerde anlatım yapılan kulaklıklılı dinleme cihazı alabilirsiniz. Buradaki müzelerde genellikle bu hizmeti bulabilmek mümkün oluyor. Ancak Bergama Müzesi dışında (O da sadece Bergama Sunağı ile sınırlı olmak üzere) başka müzelerde Türkçe dil seçeneği bulunmuyor. Müzenin ana girişinde Bergama Sunağı bütün ihtişamı ile sizi karşılıyor.

Ben ana girişten ilk adımı attığım andan itibaren tuhaf bir burukluk içinde sunağı seyre dalmış, kulağımda sunağın Türkçe anlatımını yapan o buğulu sestem epey uzaklaşmıştım. Belki de tarihçi olmanın verdiği bir duygu ile Bergama'nın getiriliş hikâyesine kendimi kaptırmış, acı bir gülümseme ile yeniden kulağımda çınlayan sese dikkat kesilmiştim. Sunağın sağ ve solundaki heykeller ve tasvirler ile savaş hikâyelerinin verdiği gizemden ziyade bu eserin nakledilmesine vesile olan araştırmacıların duyduğu hazza inat, tuhaf bir burukluk içerisinde, kendilerine ait olmayan eserleri memleketlerine taşıyan Almanlara kızmak veya bunları müthiş bir korumacılık anlayışı içerisinde dünyaya pazarlamalarını takdir etmek arasındaki bir çelişki de salonda öylesine dolaşmıştım. Kulaklıktaki buğulu ses yarım saat kadar suna-

**Prof. Dr.
HÜSEYİN
MUŞMAL**

ğı anlattıktan sonra, beni müzede yer alan diğer salonlardaki eserlere yönlendirerek sırasıyla Milet'in Market Kapısı, İştâr Kapısı ve Mshatta Alınlığı adıyla bilinen eserlerdeki güzellik ve esrarları dile getirmiş ancak bunların niçin burada olduğuna dair ufak bir cümle dahi kurmamıştı. İnsan kendi diliyle kendi vatanından buraya getirilen eserleri anlatan sestem küçük de olsa bir sitem bekliyor. Ben bu sitemi kendi kendime, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ağır şartları bilen ve Osmanlı eski eser politikası hakkında bir eser kaleme almış bir tarihçi olarak yine de hayıflanmış ve derin bir of çekmekle yetinmişim[1].

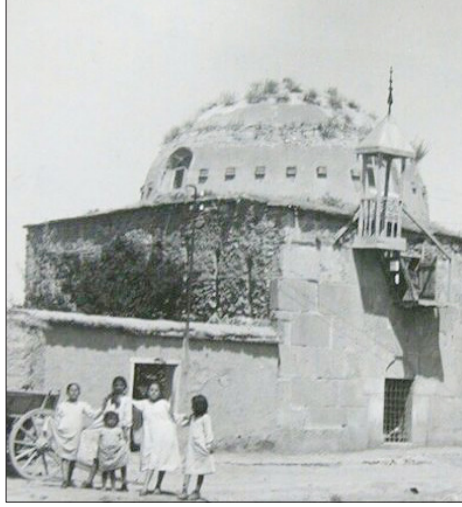
Eserleri ve onların sunuluş biçimlerini tetkik ettikçe içimdeki burukluk her seferinde daha da ağırlaşmış, bir saatlik bir incelemenin sonunda artık İslâm Sanatı Müzesi'ne doğru yönelmişim. İslâm Sanatı bölümüne yöneldiğimde kulaklığımızdaki Türkçe rehber bizden ayrılmış ve yerini diğer dil seçeneklerine bırakmıştı.

Artık pek çoğu yine Osmanlı topraklarından getirilmiş olan bin bir çeşit İslâmi dönem eserini incelerken soğuk ve bir o kadar da resmî bir sesle yapılan anlatımı İngilizce olarak dinlemekten başka bir seçenek kalmıyordu. Bir süre sonra kulağımdaki sesi dinlemek yerine içimdeki sese kulak vererek salonlarda pek çoğu Anadolu'dan Uşak'tan, Isparta'dan getirilmiş Türk halılarının arasında sağa sola dolaşarak hayıflanmayı sürdürmüştüm.

Bir bilim adamı için hayıflanmaktan daha fazla şeyler yapmak gereğini bilen ve bu konuda Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin bir kısmı yurtdışına kaçırıldığı için iadesi istenen bu eserler arasında yürürken memleketimin bağrından koparılp getirilen Konya Beyhekim Mescidi'nin mihrabının önüne kadar gelmişim.

Mihrabın etrafında büyülenmiş ve meraklı gözlerle kulaklarındaki kulaklıkla eserin tanıtımı dinleyen pek çok turiste tezat bir şekilde kulaklığımı çıkarmış, mihrabı izlerken, belki de herkesten farklı olarak, bu mihrabı yapan ustayı, mihrabın önünde bilmem kaç bin kere el bağlamış imamları ve onun arkasında namaza dururken mihrabı seyretmiş Konyalıları düşündüm. Belki de hiç birisi bu eşsiz mihrabın karşısında namaz kılarken, bir gün bu eserin yerinden sökülerek parça parça yurtdışına kaçırılacağını düşünmemişti. Herkes gibi ben de Berlin'in ortasında bir müzede Selçuklu dönemine ait bir mescidin o mükemmel motiflerinin yeniden bir araya getirilerek sergileneceğini elbette düşünemezdim. Ama artık bu mihrabın karşısında bir imam tekbir getirip el bağlamıyor ve onu izleyen bir cemaat bulunmuyordu. İçimde derin bir acıyla mihrabın karşısında el bağlamış ve yaradana bir gün bu eserin ait olduğu yere dönmesi için dua etmekle yetinmiştim. Artık bundan sonra Selçuklulardan Abbasilere veya Endülü's'e kadar pek çok kültüre ait sayısız eserin buradaki varlığı bana Beyhekim Mescidi'nin mihrabının garipliği kadar dokunmamıştı. Ne Konya'dan getirilmiş Kuran rahlesinin artık Kuransız kalışına, ne Alaaddin Tepesi'ndeki saraya ait duvar ve çini parçalarının anlamsızca parçalanışına, ne de memleketimin o eli nasırlı kadınlarının ilmek ilmek dokuduğu onlarca halı ve kilimin sessiz ve öylece boynu bükük bekleyişlerine aldırış ediyordum. Biliyorum, bunlardan kaç tanesini dokurken, çeyiz parasını çıkartmak için ter dökmüş gencecik kızların sevdalarına inat, bu halıları tutturabildiklerine satan kaçakçılarının yüreği benim kadar sızlamamıştı. Yine de bütün Türklüğümle

başımı dik tutarak böyle bir medeniyetin çoğu olmakla göğsümü germiş; ancak bunları muhafaza edemeyen bir nesle mensup olmanın verdiği ızdırab ile Bergama'dan alelacele çıkmıştım. Sanki içimde müzede bulunan eserleri inceleyen küçücük kızımın "Babacım bunlar niçin burada?" sorusuna cevap veremeyeceğimin korkusu içinde. Biliyorum ki "Babacım sen tarihçisin ya" diye başlayan sorularının arkasından "Neden bu kadar çok soru soruyorsun kızım?" dediğimde, "Sen benim adımla büyüsün de bilge olsun diye Bilge koymamış mıydın?" diyecekti". Oysa ben bu eserlerin niçin burada olduğu sorusunu cevaplayacak ve bunu hazmedecek kadar bilge değildim.

Hüseyin Muşmal, Berlin Günlüğü isimli kitabımdan alıntıdır.

[1] Bu konuda bakınız. Hüseyin Muşmal, Osmanlı Devleti'nin Eski Eser Politikası, Konya Velayeti Örneği (1876-1914), Konya 2009.

DİNLENDİK KÖYÜNDE KIŞ HAZIRLIKLARI

Bahar ve yaz aylarını genellikle köyümüzde geçiririz.

Dinlendik köyündeki bahçemiz ve evimiz küçük; fakat kullanışlı. Bahçemizdeki altmışa yakın çeşitli ağaçlarla, çiçeklerle ve güllerle çevrili evimiz bizim için bir huzur, bir güven kaynağı. Ne zaman şehirden canımız sıkılsa kendimizi köy evimize atarız. Eşim ve ben saklı cennetimizde gözlerden irak hem dinleniriz hem de kış için hazırlıklar yaparız.

Bu sene hem babamın hastalığı hem de korona virüsünden dolayı bahçemizle pek fazla ilgilenemedik. Bahar aylarında çocuklar koronadan korunmak için yanımızda geldiler. Okullar uzaktan eğitime başlayınca köyde internet olmadığı için Konya'daki evimizde ikamet etmek zorunda kaldık ve adeta bir hapis hayatı yaşadık.

Bu süreç içinde ailemle bile fazla görüşemedik. Okullar kapanınca ve babam Haziran ayının başında vefat edince köye taşındık. Tabii ki hiçbir şeyi zamanında yapamadık. Bahçeye ufak tefek bir şeyler ekmiştik. Ne zamanında sulaya bildik ne de ilaçlayabildik. Yine de toprak bize çok cömert davrandı. Hem yaz ayı boyunca pazardan sebze ve meyve almadık hem de kışlık yiyeceklerimizi hazırladık.

ANUŞ
GÖKÇE

Kış için en önemli hazırlığımız yazın her şey taze iken bazı sebzeleri kurutmak ve bazılarını da taze taze dolaba; derin dondurucuya atmaktır. Dolaba en çok attığımız sebze doğranmış sivri biber ve taze fasulye. Çocuklar çok sevmese de eşim ve ben çok seviyoruz. Patlıcana pek fazla itibar eden yok. Domatesi hepimiz seviyoruz. Kabuklarını soyup, doğrayıp saklıyoruz. Melenen yapmakta, kızartmada, etli yemeklerde kullanıyoruz. Patlıcanı dolmalık için kurutuyoruz. Dolma biberin de yeşilinden çok kurusunu seviyoruz. Para ile yaprak satın almıyoruz; kendi asmamızdan topluyoruz. Salamurasını pek beceremediğimden hafif haşlayıp dolaba atıyoruz.

Yazın yaptığımız en önemli kış hazırlığından birisi de bulgur kaynatmadır. Oldukça zahmetli ve uzun soluklu bir iştir. Önce buğdayı eleriz. Sonra pasalı ve kaburcuklarının gitmesi için savururuz. Bu işleri ikindiden sonra yaptığımız için akşamüzeri de buğdayı yıkar ertesi sabaha kadar bekletiriz. Sabah saat 08.00 sularında kazanları ve bulgur tavalarını ocağa koyarız. İçine buğday ve su ilave ederek odun ateşinde orta hararete üç dört saat kaynatırız. Bu zaman esnasında ara sıra ağaç kepçe ile karıştırır; bulgurun dibine tutmamasına özen gösteririz. Eğer dibine tutturursak bulgur yanar ve yanık kokusu her tarafına yayılır. Bulgur suyunu çektikten ve uygun kıvama geldikten sonra ocaktan indiririz. Küçük kovalarla taşıyarak daha önce hazırladığımız temiz çadırların üzerine tırmık yardımıyla yayarız. Çabuk kuruması ve kokmaması için sık sık karıştırırız. Hava şartları uygun giderse yaklaşık üç gün içerisinde kurur. Sonra çuvalayıp ertesi gün tahta sinilerin üzerine dökerek taşıma, top-rağını, talaşını, arpasını ve ot tohumlarını ayıklarız.

Uygun zamanda değirmene götürür, öğütürüz. Değirmende irisi bir tarafa küçüğü bir tarafa, pilavlık bulgur da bir tarafa ayrılır, aynı ayrı çuvallarız. Sonra eve getiri tekrar sergilerin üzerine yayarız. Dügüsünü aynı, bulguru aynı savurarak kepeğinden ayırırız. Çuvallayıp serin bir yerde bekletiriz. Böylece bir senelik bulgurumuzu hazırlamış oluruz.

Dinlenmek için köyde bulunuyoruz fakat pek oturacak vaktimiz olmuyor. Kışın canımız her bir yiyecekte istiyor. Bunun için yiyeceklerin bir kısmını turşu kurarak bir kısmını da reçel yaparak kışa hazırlıyoruz. Sebzeler bol ve taze iken turşularımızı kuruyoruz. Ben karışık sevdiğimden üç ayrı turşu kuruyoruz. Benim için salatalık, fasulye, domates ve biberden oluşan karışık turşu, kızların için kornişon, oğlum için fasulye ve kornişonu karışık kuruyoruz. Turşularımıza kendi ürettiğimiz domates sirkesi kullanıyoruz.

Köye taşınalı beri-yaklaşık 12 yıl—kendi salçamızı kendimiz yapıyoruz. İlk sene salçalık domatesi kendi bahçemizden karışladık. İkinci sene canavar otu diye bilinen bir ot var. Bitkilerin kökünde bitiyor ve suyunu emerek kurmasına neden oluyor. Bahçenin her tarafını sardı. Onun için yeterince domates yetiştiremez olduk. Bunun için de salçalık domatesi dışardan temin ediyoruz. Bidonlara doğrayıp bir hafta bekletiyoruz. Önceleri salçayı elle çıkarırken iki senedir makinede çektiyoruz. Sonra torbalara döküp süzdürüyoruz. Kimisi kazanlara döküp kaynatarak salçanın suyunu çektiyor, direk

kaplara boşaltıyor. Ben ve eşim kaynatılmış salçayı sevmediğimiz için çinko tepsilerde günlerce güneşte bekletiyoruz. Salça iyice suyunu çektikten sonra beş kiloluk bidonlara boşaltıyoruz. Yaklaşık her bidon 5,5 kilo kadar salça alıyor.

Bu sezonda yaptığımız en önemli faaliyetlerden biride meradan kekik, koyun otu (acı yavşan) toplayıp kurutmaktır. Bu sene havalar çok sıcak geçtiği için fazla kekik toplayamadık. Kekikler büyümeden kurudu. Bunun yanında bol bol nane ve fesleğen kuruttuk. Bu baharatlar çok hoşumuza gidiyor. Koyun otunu mide-miz rahatsızlandığında çok sık kullanıyoruz. Çok iyi geliyor. İyi bir antiseptik... Hem ishali kesiyor hem de kabızlığı gideriyor. Nane, fesleğen ve kırmızıbiberi ise hemen hemen her yemekte kullanıyoruz.

Mevsimine göre hangi ürünümüz varsa ondan reçel yapmaya çalışıyoruz. Bu sene çok az vişne çıktı, büyük kızım çok sevdiğinden ona küçük bir kavanoz reçel yapabildik. Ona böğürtlen dokunduğu için yaptığımız böğürtlen reçeli evde misafirlerle birlikte tükettik.

Kaynanam ve kayınının çocukları bu reçeli çok seviyorlar. Kayısı mevsimince kayısının bir kısmını kuruttuk bir kısmını reçel yaptık. Elmanın reçeli yapıldığını bilmiyordum. Geçen sene Antalyalı bir arkadaş bir kâse elma reçeli verdi. Çok hoşumuza gitti. Biz de bu sene yere dökülen elmaları toplayıp bir kısmını kuruttuk bir kısmını da reçel yaptık. İlk denememiz olmasına rağmen fena olmadı. Seneye daha güzelini yaparız İnşallah.

Pekmez yapmasını hiç bilmiyordum. Çok merak ediyordum; fakat bir türlü nasip olmuyordu. Babam hayatta iken ona söyledim. "Ne olur baba üzümü toplayacağınız zaman bize de haber verin, biz de öğrenelim. Değilse bu bilgiler seninle birlikte yok olacak." Geçen yıl üzümü beraber topladık ve pekmezi beraber kaynatık. Bu bizim babamla birlikte ilk ve son pekmez kaynatışımız oldu. İyi ki de böyle bir istekte bulunmuşum. Babam bu sene vefat etti.

İki senedir kendi pekmezimizi kendimiz yapıyoruz. Bahçemizde iki çubuk var; biri siyah biri beyaz pekmezlik üzüm. Siyah üzüm temmuz ayının sonuna doğru olgunlaşıyor ve yaz boyunca yapıyoruz. Beyaz üzüm Eylül ayının ortalarına doğru olgunlaşıyor ve pekmezini yapıyoruz. On on iki kilo kadar pekmez elde ediyoruz. Pekmezin de yapımı hayli meşakkatli. Önce topluyoruz. Sonra çuvala doldurup bir havuzun içinde çğniyoruz. Akan şırayı kazanlara alıyoruz. İçine pekmez toprağını kavurarak atıp birkaç saat bekletiyoruz. Ağızımıza pekmez tadı gelmeye başlayınca kadar kazanları ateşe koyup bir taşım kaynatıyoruz. Sonra demlenmeye bırakıyoruz. Sabaha kadar kazanlarda bekletiyoruz. Oluşan şırayı başka kazana süzerek alıp tekrar kaynatıyoruz. Bu kaynatma süreci en az altı saati buluyor. Şıra pekmez kıvamına gelince kazanı indiriyoruz. Soğuyunca bidonlara ya da şişelere dolduruyoruz. Allah'a çok şükür her sene kendi yiyeceğimiz çıkıyor.

Dinlendik'te en önemli hazırlığından biri de

kışlık yufka ekme yapmak. Hemen hemen her evde bu ekme yapılır. Komşu kadınlardan bir iki kişi bir araya gelerek sırayla ekmeklerini yapıyorlar. Eltime iki defa yapıldı. Beş altı sini edildi. Ben, eltim ve kayın validem benim için de kışlık yufka ekmeğini yaptık. Kışa kalmadan ekme bitemek gibi. Tekrar yapmayı düşünüyorum. Evde hepimiz yufkayı çok seviyoruz. Özellikle kebab gibi et yemeklerinin yanında çok tüketiyoruz.

Ben yapmıyorum ama komşularımız melemen yapıp kavanozlara dolduruyorlar. Bir de domates ve acı biberi robottan geçirip "acı bacı" diye bir yiyecek daha yapıyorlar. Özellikle sabah kahvaltısında çok tüketiyorlar. Yine köyümüzdeki kadınlar, enval tür sebze ve meyvelerden turşu yapıyorlar.

Sonbahar gelince köyümüzün kadınlarını bir yakacak derdi alır. Herkes havalar soğumadan kışın sobada, ocak ve fırında yakmak üzere çuval çuval anız ve kes yahut da günaşık ve mısır samanı toplar. Bunların yekûnu hemen hemen altmış çuvalı buluyor. Yine büyük baş hayvanların tersi de ters çevrilerek kurutulur ve küçük parçalar halinde çuvalara doldurulup yakacaklığa taşınır. 20 çuval da biz topladık. Çünkü Kasım sonuna kadar köyde kalmayı düşünmüyoruz. Kömür yerine kemreğe yakmak daha ekonomik oluyor.

Şimdilik kış hazırlığı için Dinlendikten yazacaklarım bu kadar. Hayırlı ve mutlu bir kış dönemi geçirmenizi dilerim.

**MESNEVİ'NİN
GÖLGESİNDE**

AHMET SEVGİ

**گر بصورت ادمی انسان بدی
احمد و بوجهل خود یکسان بدی**

*Eğ̃er âdemoğ̃lu sûretle insan olsaydı
Ahmet'le (s.a.v.) Ebûcehil bir olurdu.
(Hz. Mevlânâ)*

SÛRET ve SÎRET

*İnsan sûrettir, sûretle insan olunsa eğ̃er,
Ebûcehil'e de biçmemiz gerekirdi değ̃er.
(Ahmet Sevgi)*

HEMSÂYE

Yüz çizgilerini okumalı doğanın... Buğulanan göğündeki hüznü... Tozu toprağa kattığındaki dağınıklığını, dalga dalga savrulurken zamana yenik düşmüş griliğini...

Yüreğini okumalı! Güneşini ihtişamı ile sergileyen göğünde; güçlüyüm mesajı verirken ki öfkesini...

Damla damla yaşlarını yer küreye misafir ederken; sadeleşmiş, sakinleşmiş yorgun yüreğini... Asurlar onu yaşlandırmırken yaz gülsünün leylak kokusunu... İçinde barındırdığı küçük, yaramaz, mızıkçı kız çocuğu baharını...

Vefasını, cefasını, vedasını okumalı doğanın... Gözler önüne serdiğinden değil, sessizliğinden.

Yüzünün coğrafyasında değişen her halini; bir an sevinçli, bir an kederli... Sol tarafının okyanusundaki derin dehlizleri... Lâl olan tüm yara izlerini... İçinde nice gömdüğü yarım kalmış hikâyeleri... Sonları, sonrası olmayan hayatları...

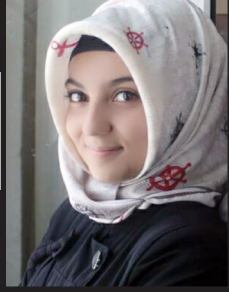
Zaman ilerleyip, saat ve takvim değişirken; yeni yetme umutlarımızı büyüteceğimiz doğanın avuç içlerindeki onlarca duayı... Ağaçların saçları bile yenilmişken tabiatın griliğine, şimdi bir öykünün daha son sayfasındayız.

Renkli günlerden kalma, eskilerden bir ılık hava dolanıyor omuzlarıma... Veda eder gibi, son demlerinin hoşça geçmesini istercesine... Gözyaşları akarken gitmek de neyin nesi? Doğanın hüznün takviminin yaprakları bir bir sarayıp solarken, veda busesi ile teskin edercesine...

Şimdi hepimiz bir veda durağında bekliyoruz. Yeniden seyahate çıkacağımız yarınlara güzergâh yolunda... Heybemim içine biraz sevgi koyuyorum, demini almış ömrün adına. Yaşlılığın son vakitlerini yaşarken doğa, kendinden tekrar doğacak olan çocukluğunun en cimcime yanına kucak açarken, bir bir anı yapraklarını döküyor nice ayak izleri sakladığı toprağına...

İçimiz kumbara misali... Tüm ağır yaşanmışlıkları, ağır cümleleri atıyoruz içine... Şimdi hesaplama vakti. Biriktirdiğimiz tüm anılarla yüzleşme zamanı...

Doğayı okumalı... İnsanlar ile arasında benzerliklerin olduğunu görerek. Topraktan yara-

BÜŞRA
YEŞİLBAĞ

tıldığımızı unutmamamızı ister gibi tabiat... Her devr-i dâim yapışında, bizlerin bir ömür hayatlarını gözler önüne sermekte...

Bilinmeyen bir coğrafyada dağların orta yerinde bulunan bir köyde her şeyden habersiz yaşayan, bir ses duysa dağların yamacından kopup gelecek kayaların gönül köyümüzü yerle bir edeceğini sanmaktayız.

İnsanlar ile doğa hemsâye... Şu hazan mevsimi ise gölgelerinin birleştiği, gözyaşlarının buluştuğu nadir bir zaman... İçinde yaşadığımız dünyaya hükmettiğimizi sanıyoruz. Kendimizi ve doğayı tanımamızın üzerine farklılaşıyor düşüncelerimiz.

Ve tabiat kısa bir süre öğretmen rolüne bürünüyor, bizlerin önlerine koyduğu kitabı okumamızı ve sınav yapacağımızı söylüyor. Okuyup anlayanlar hayflanmak yerine sessizliği seçiyor. Anlamayanlar ise nedenleri, niçinleri tartın iki kefesine koyup tartmaya çalışıyor. Bedelini ise bizzat yaşayıp anlayarak ödüyorlar.

Hayatı okumalı... Gök kubbede buluşan pamuk pamuk güzelliklerinin griye dönüşünü... Uğuldayan rüzgârının inlemelerini... Çoraklaşan toprağın yalnızlığını... Ve kapıda bekleyen ölümün çok yakın olduğunu...

Vefasını, cefasını, vedasını okumalı doğanın... Bir güz daha geldi ömre...

